

BUDISMA galvenās idejas, jēdzieni, personas

- **Tripitaka** (trīs grozi) – senākais budisma rakstu krājums (kanons) – **Vinaja** (uzvedības kodekss), **Sūtra** (Buddhas vārdi), **Abhidharma** (filozofiskā doktrīna)
- **Triratna** (**Trīs dārgumi** jeb patvērumi): **Buddha** (skolotājs ar pilnīgi tīru prātu), **Sangha** (budistu kopiena, garīgie draugi) , **Dharma** (mācība). Budists ir tas, kurš pieņem patvērumu, uzticoties šiem Trim Dārgumiem.
- **Budisma tekstu valodas** – pāli un sanskrits
- **Buddha** – tas, kurš atmodies, tas, kurš ir izpratis (patiesību)
- **Bodhisattva** – apskaidrības būtne, kas atgriežas pasaulē glābt visus
- **Trikāja** (trīs buddhas ķermeņi) – patiesības ķermenis (buddhas būtība), baudu ķermenis (iespējams kā svētlaimi ieraudzīt praksēs, meditācijā), pārvērtību ķermenis (kas parādās cilvēkiem)
- **Dharma** (tas, kas uztur) – mūžīgs likums, fundamentāla rīcība saskaņā ar kosmisko kārtību, budismā – Buddhas mācība.
- **Dharmas** – apziņas, prāta stāvokļi, emocijas, pasaulīgās parādības.

- **Samsāra** – pārdzimšanas cikls laicīgajā pasaulē, 6 sfērās (dievi, pusdievi, cilvēki, zvēri, izsalkušie gari, elle)
- **Astonkārtīgais ceļš** (*aštāngamārga*), = 4.cēlā patiesība
 - 1) pareizi uzskati
 - 2) pareizi lēmumi
 - 3) pareiza runa
 - 4) pareiza darbība
 - 5) pareizs dzīves veids
 - 6) pareizi centieni
 - 7) pareiza koncentrācija
 - 8) pareiza meditācija
- **6 vai 10 pilnīgās īpašības** (*pāramitā* „kas iet pāri uz otru krastu”)

<ol style="list-style-type: none"> 1) Devība 2) Disciplīna 3) Pacietība 4) Centība 5) Meditatīva koncentrācija 6) Gudrība 	<p><i>Bodhisattvam vēl arī:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 7) Metode 8) Pārdabiskas spējas 9) Mērķtiecība 10) Viedums
---	---

- **Karma** – motivēta darbība, rīcība, kam ir konkrētas sekas (cēloņsakarību likums)
- **Ālaja-vidžņāna** – uzkrājošā apziņa (8.apziņas līmenis), kur uzkrājas karmas sēklas
- **Duhkha** – ciešanas, neapmierinātība, 1.no 4 Cēlajām Patiesībām. Dzimšana, novecošana, slimības, nāve u.c.
- **Trīs indes** – nezināšana, dusmas, iekāre
- **Sešas eksistences sfēras**

3 labās pārdzimšanas veidi – dievi, pusdievi, cilvēki,

3 sliktie pārdzimšanas veidi – zvēri, izsalkušie gari, elles iemītnieki

- **Nirvāna** (izpūst, aizpūst prom) – atbrīvošanās, apgaismība...

NIS- (prom, aiz)

-VA- (vējš, ūdens)

-NA (*darb.v.galotne*)

Nirvānas 2 veidi:

1) Nirvāna ar pārpalikumu (apgaismība dzīves laikā)

2) Nirvāna bez pārpalikuma (parinirvāna pēc nāves)

- **Tukšums** (*śūnjatā*)

Tukšums dēļ savstarpējās atkarības

Tukšums kā vienojošais potenciāls

Tukšums kā pilnība

- **5 Noteikumi** (bauṣṭi) – nenogalināt, nezagt, nepārkāpt laulību, nerunāt ļaunu, neapreibināties.

- **10 Noteikumi** – viens no *bodhisattvas* solījumiem

1.nenogalināt, 2.nezagt, 3.nepārkāpt laulību, 4. nerunāt ļaunu – nemelot, nepļāpāt, neaprunāt, 5. neapreibināties,

6.neaprunāt budistus, mūkus, 7. neslavināt sevi, nepazemot citus, 8. nebūt skopam, 9.neturēt ļaunu prātu, 10. neaizskart Trīs dārgumus

- **Piecas skandhas** – pieci uzkrājumi, sastāvdaļas, kas veido katru cilvēku:

1) *rūpa* – forma, fiziskais ķermenis, maņu orgāni,

2) *vedāna* – ķermeniskās sajūtas

3) *sadžņā* – uztvere, izšķiršanas spēja

4) *samskāra* – saliktie faktori (domas, prāta darbība, idejas)

5) *vidžņāna* – apziņa

Savstarpēji atkarīgās rašanās procesa 12 posmi (*pratīšanasmutpāda*)

- 1) Nezināšana (*avidjā*)
- 2) Saliktie faktori (*samskāra*)
- 3) Apziņa (*vidžņāna*)
- 4) Nosaukumi un formas (*nāma rūpa*)
- 5) Radīšana un izplatīšana (*ajatana*)
- 6) Saskare ar objektu (*sparša*)
- 7) Uztvere un sajūtas (*vedanā*)
- 8) Slāpes (*trišnā*)
- 9) Pieķeršanās (*upādānam*)
- 10) Pasaulīgā eksistence (*bhava*)
- 11) Dzimšana (*džāti*)
- 12) Vecums un nāve (*džarā marana*)

The components and causes of rebirth

The 12 links of Dependent Origination :

Depending on **ignorance** arises kammic formations.

Depending on **kammic formations** arises rebirth consciousness.

Depending on **rebirth consciousness** arises mind and matter.

Depending on **mind and matter** arises six sense bases.

Depending on **six sense bases** arises contact.

Depending on **contact arises** feeling.

Depending on **feeling** arises craving.

Depending on **craving** arises clinging.

Depending on **clinging** arises becoming.

Depending on **becoming** arises birth.

Depending on **birth** arises **decay, suffering and death.**

- **Avalokitešvara** – bodhisattva, kas iemieso visu buddhu līdzjūtību. Ķīnā – sieviete Guanjiņ, Japāna – Kannon. Dalailamas ir viņa iemiesojums uz zemes.
- **Maitreja Buddha** – nākotnes buddha, kas glābs pasauli
- **Mahājāna** (lielie rati) – budisma tradīcija, kas apgalvo, ka iespēja sasniegt atbrīvošanos ir visiem, caur ticību. Galvenās idejas – daudzi buddhas, bodhisattvas, tukšums.
- **Hīnajāna** (mazais rats) = **theravāda** (vecājo doktrīna) agrīnais budisms – viens no divām svarīgākajām tradīcijām budismā. Uzskata, ka ir tikai viens Buddha – Šākjamuni, nav dievību, nav bodhisattvu, centrā tikumības, askētisma individuālās prakses.
- **Vadžrajāna** (dimanta sceptera rats) – tantriskais budisms, Tibetā
- **Vadžra** (dimanta scepteris) – nesatricināmības simbols
- **Tantra** (*tan*-izstiept, aust) – saistība ar ezotērisko budismu, slepenu tekstu veids, kas ietver sevī mantras, siddhi, mandala, mudra utt. Praktiska mācība, reliģiskā prakse.

- **Čakra** (rats) – enerģijas centrs
- **Mandala** – svētais aplis, kas ved uz pilnību
- **Mudra** (zīme) – roku žesti, ko izmanto rituālos un praksēs, kam ir maģiskas enerģijas un spējas.
- **Mantra** – skaņa, vārds, lūgšana, kas sastāv no zilbes vai zilbju kopuma. Pasargā prātu no ļaunām domām un emocijām.

OM MANI PADME HUM